

Acta

Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni

2017
roč. 9/č.3

FAKULTA FILOZOFICKÁ
ZÁPADOČESKÉ
UNIVERZITY
V PLZNI

SOCIÁLNÍ KONSTRUKCE EXTREMISMU V IMAGINACI MILOŠE ZEMANA*

*Petr Krčál***

Abstract: *Political extremism is a phenomenon which is often perceived as something negative or dangerous. It is also a standard political strategy used to make proclamations concerning this phenomenon. The following article stands as a CAQDA (carried out using MAXQDA11+ software, COOA and Voyant tools) of all speeches made by Czech president Miloš Zeman. The main aim of this paper is to analyse how Zeman constructs the phenomenon of political extremism. More specifically, I emphasize how Zeman constructs the meaning of political extremism, its consequences, and its roots, and how Miloš Zeman uses this phenomenon to delegitimize the existence/actions of his political enemies.*

Key words: *constructivism, direct presidential election, CAQDA, Miloš Zeman, political extremism, presidential speeches.*

*Text vznikl na základě institucionální podpory Katedry politologie a mezinárodních vztahů FF ZČU v Plzni.

**PhDr. Petr Krčál, Ph.D., Katedra politologie a mezinárodních vztahů, Fakulta filozofická, Západočeská univerzita v Plzni, petrkrcal@gmail.com.

1. ÚVODEM

Politický extremismus lze pohledem státních aparátů vnímat jako anti-tezi demokracie a demokratického ústavního řádu (Mareš 2015, 73). Proto se jeví logickým, že političtí aktéři často mají potřebu se k tomuto fenoménu vyjadřovat a rámovat ho do specifických konotací. Politický extremismus je tedy využíván velmi silně ideologicky a politicky jako nástroj diskreditace názorového protivníka (Nociar 2015, 52) a „*termíny extremismus, radikalismus nebo populismus mohou sloužit jako nástroje stigmatizace, ostrakizace, delegitimizace, diskreditace, diskvalifikace, marginalizace, sekuritizace, případně až kriminalizace oponentů a jejich názorů*“ (Nociar 2015, 54). Přesně v tomto kontextu využívá problematiku politického extremismu ve své imaginaci i Miloš Zeman – jako nástroj symbolického označení symbolických nepřátel a delegitimizaci jejich jednání/samotné existence.

Vzhledem k tomu, že Miloš Zeman byl zvolen v historicky první přímé volbě a díky tomu se tak stylizuje (i díky své mediální aktivitě) jako prezident a mluvčí lidu, lze ho vnímat jako specifického morálního podnikatele¹ (srov. Becker 1963; Cohen 2011b), který se snaží ve veřejném prostoru zvyšovat svůj symbolický kapitál a vyjednávat si svoji pozici (někdy i vysoko nad rámec jeho ústavou daných kompetencí). Je tak možné konstatovat, že Miloš Zeman produkuje nálepky, které v kontextu jeho proslovů, projevů a mediálních prohlášení tvoří stavební kostky prezidentského diskurzu – vizi toho, jak by podle Miloše Zemana sociální události měly a mohly vypadat (srov. Chiapello a Fairclough 2002, 195). Je tedy možno předpokládat, že nálepky produkované prezidentem a jimi nesená sdělení část české společnosti považuje za „pravdu“ a „objektivní realitu“, kterou dále zprostředkovávají a amplifikují i média (srov. Altheide 2002). Relevance výběru analyzovaného aktéra také vychází z jeho ústavní pozice a z toho, že jím (re)produkovaný diskurz je možné vnímat jako vysoce relevantní ve vztahu k jeho možnému dopadu na část české společnosti a politické scény.

Z výše uvedených důvodů považuji za relevantní věnovat se v textu tomu, jakým způsobem český prezident Miloš Zeman konstruuje obsah fenoménu politického extremismu, a tomu, jak takto utvořený obsah figuruje v rámci jeho rétorických strategií. Výběr tématu politického extremismu není arbitrární, ale vychází z toho, že Miloš Zeman ve svém inauguračním projevu označil politický extremismus jako jeden ze tří ostrovů negativní deviace, vůči kterým se bude vymezovat. Předkládaná studie se zaměří na několik dílčích vzájemně provázaných témat. Především na to, jak Miloš Zeman politický extremismus definuje, jaké jsou dle něho jeho příčiny a důsledky, jak by se mělo proti politickému extremismu bojovat, a zároveň na to, k jakým účelům Miloš Zeman symbolickou konstrukci politického extremismu využívá ke sledování svých politických cílů. V obecnějším významu představuje studie příspěvek do debaty týkající se toho, jakým způsobem se v politické rovině ze strany relevantních aktérů (mezi něž zcela jistě prezident patří) utvářejí negativně rámované pojmy a jak jsou jimi využívány jako

¹ Tedy specifické morální autority, která disponuje symbolickým kapitálem, díky němuž část společnosti považuje její názory za správné a objektivní. Z tohoto pohledu tak morální podnikatel může udělovat nálepky určitým skupinám/jedincům nebo formám jednání (srov. Becker 1963).

rétorické strategie – poukází například na to, jak Miloš Zeman využívá politického extremismu jako delegitimační nálepky (srov. Edelman 1985) svých různě definovaných odpůrců. Výroky Miloše Zemana mají (nejen) ve vztahu k politickému extremismu charakter performativních řečových aktů (srov. Austin 2000), kterými může kromě (de)legitimizace i stigmatizovat (viz Goffman 2003) takové (ne)politické aktéry (a formy jednání), jejichž symbolická stigmatizace mu pomůže dosahovat jeho politických cílů. Cílem předkládané studie je tedy pokus zachytit způsob rámování a nakládání s fenoménem politického extremismu v projevech Miloše Zemana. V textu vycházím z tradice kritické sociální vědy, která je angažovaná a jejím cílem je poukazovat na potenciálně nebezpečné společenské elementy (srov. Bourdieu 2013, 147).

2. METODOLOGICKÁ VÝCHODISKA

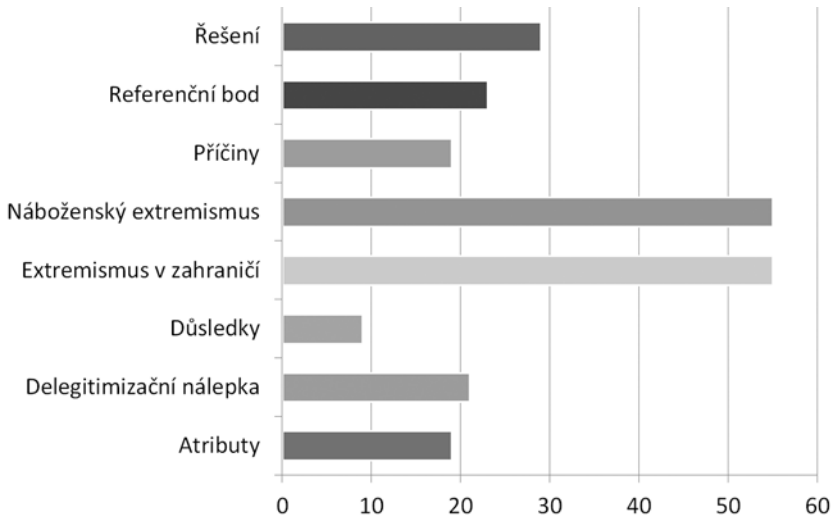
Metodologicky je text pojatý jako CAQDA dataset, který je tvořen kompletními rozhovory, prohlášeními, proslovy a dalšími vyjádřeními Miloše Zemana v prvních čtyřech letech (březen 2013 – březen 2017) jeho prvního volebního prezidentského období.² Veškeré dokumenty pocházejí z oficiálních stránek prezidenta republiky, celkový rozsah datasetu je 675 539 slov. Dataset byl zpracovaný prostřednictvím softwaru MAXQDA11+ za využití postupu *extended lexical search*. Předmětem vyhledávání byla lemmata slov, jež se vážou k fenoménu politického extremismu (v kontextu jeho vymezení jako druhého ostrova deviance podle Miloše Zemana), konkrétně: extremismus; radikalismus; fašismus; nacismus; neonacismus; neofašismus. Celkově jsem identifikoval a po ručním vyčištění výsledků zpracoval 230 segmentů – tedy výsledků vyhledávání klíčových slov, které jsem rozdělil do několika podkategorií sledujících výrokovou logiku analyzovaného aktéra. To souvisí i s tím, že velikost korpusu dat umožňuje vysledovat, v jakých kontextech aktér pojem politického extremismu operacionalizuje a k jakým účelům o něm zrovna hovoří a snaží se jej využít. Na základě tohoto je možné interpretovat několik odlišných způsobů nakládání s fenoménem politického extremismu (i když v mnoha případech se mohou kódy překrývat).

V první řadě jde o určení atributů politického extremismu, tedy o to, jakým způsobem Miloš Zeman tento fenomén definuje (celkem 19 kódů). Po definici následuje vymezení se – politický extremismus je tedy chápán jako referenční bod kýženého politického/společenského jednání (celkem 23 kódů). Další z kódů se vztahuje k příčinám utváření politicky extremistických forem jednání – v takových kódech prezentuje Zeman svůj pohled na to, co dává vzniknout extremismu (celkem 19 kódů). Sledovaný fenomén má samozřejmě také nějaké důsledky (pro politiku, společnost atd.), což se váže k jeho dalšímu pojetí (celkem 9 kódů). Součástí projekce sebe sama coby bojovníka proti politickému extremismu je navrhování určitých řešení, jak jej potlačit (celkem 29 kódů). Jedním z posledních kódů je sledování způsobu Zemanovo využívání extremismu jako nálepky, jejímž

²Analyzovaný časový výsek byl vybrán z toho důvodu, že tvoří kompaktní celek výroků ohraničený čtyřmi lety prezidentsství Miloše Zemana. Ve vztahu k tomu mi přišlo nadbytečné věnovat se charakteristice celkové politické trajektorie Miloše Zemana. Text si tedy klade za cíl analyzovat aktéra v jeho prezidentském období.

Schéma 1: Ilustrace poměru absolutních hodnot dílčích podkategorií.

Diagram 1: Illustration of absolute values of sub-categories.

prostřednictvím delegitimizuje jednání svých (ne)politických oponentů (celkem 21 kódů). Poslední dvě kódovací kategorie jsou jednoznačně nejméně frekventované (každá celkem 55 kódů) a vztahují se k tomu, kdy Zeman propojuje fenomén politického extremismu s náboženským extremismem a extremismem v zahraničním kontextu.

3. INTERPRETACE SOCIÁLNÍ KONSTRUKCE POLITICKÉHO EXTREMISMU

Níže přiložená schémata ilustrují vzájemný poměr kódovacích podkategorií a jejich vzájemnou propojenost na úrovni odstavců. Veškeré přímé citace v následujících částech textu vycházejí z výše charakterizovaného datového korpusu a jejich uvádění nesleduje snahu o reflexi jedinečnosti jejich výskytu, ale naopak se snaží zachytit a ilustrovat celkový diskurz utvářený analyzovaným aktérem. S ohledem na celokorpusový přístup považují za vhodné neuvádět u konkrétních citací odkaz na zdroj, protože by to narušovalo plynulost textu a jak bylo řešeno výše, všechny citace pocházejí z analyzovaného datového korpusu tvořeného všemi proslovy a projevy Miloše Zemana.

Z výše uvedených schémat je patrné, že největší pozornost je ze strany analyzovaného aktéra věnována problematice politického extremismu v zahraničním kontextu a tomu typu extremismu, kterému Zeman přisuzuje náboženské atributy. Toto je možné podložit i schématem č. 2, které zachycuje propojenost dílčích kódovacích kategorií na úrovni odstavců (tedy kolikrát se v analyzovaném korpusu propojovaly v jednom odstavci různé kódovací kategorie). Úroveň odstavců jsem zvolil proto, že odstavec je taková textová část, která reprezentuje uce-

Schéma 2: Zachycení kódové propojenosti na úrovni odstavce.

Diagram 2: Code relations on paragraph level.

Code System	EXTREMISMUS	Atributy	Delegitimační nálepka	Důsledky	Extremismus v zahraničí	Náboženský extremismus	Příčiny	Referenční bod	Řešení
EXTREMISMUS									
Atributy		8	4	18		20	11	7	7
Delegitimační nálepka	8		2	5		13	6	5	4
Důsledky	4	2		4		12	6	2	10
Extremismus v zahraničí	18	5	4			68	23	20	35
Náboženský extremismus	20	13	12	68			17	19	49
Příčiny	11	6	6	23				5	23
Referenční bod	7	5	2	20			19	5	12
Řešení	7	4	10	35			23	12	

lenou myšlenku. Na úrovni odstavců jasně vidíme, že k největšímu překryvu dochází mezi kategoriemi „náboženský extremismus“ a „extremismus v zahraničí“ (68 překryvů). Kategorie „náboženský extremismus“ také vykazuje velkou míru překryvu (49) s kódy spadajícími do kategorie „řešení“. Třetí nejčastější společný výskyt kódovacích kategorií (35) nastal u kategorií „řešení“ a „extremismus v zahraničí“. Z konkurence kódovacích kategorií je patrné, že dominantní argumentace týkající se problematiky politického extremismu tvoří uzavřený systém zaměřený primárně na problematiku nábožensky motivovaného politického extremismu v zahraničí a navrhování jeho možných řešení. Uzavřenost tohoto argumentačního systému je možné ilustrovat i pomocí KWIC analýzy korpusu.

Níže přiložená tabulka zachycuje KWIC lemmata slova po odstranění neplovných slov v celém analyzovaném korpusu. V tabulce jsou tak zachycena podstatná a přídavná jména, která se nejčastěji k problému extremismu v celém analyzovaném korpusu vázala. Rozsah vyhledávání byl nastaven do délky osmi slov před a po hledaném výrazu.

Tabulka 1: KWIC slova „extremismus“. Zpracováno v software COOA.

Table 1: KWIC of word “extremism”. Processed via software COOA.

Slova s nejvyššími relativními četnostmi v okolí výrazu: „extrem*“	NEBEZPEČÍ; MUSLIMSKÉ
Slova s nejvyššími relativními četnostmi na pozicích před výrazem: „extrem*“	NEBEZPEČÍ; ČESKÝ; RADIKÁLNÍ; POLITICKÝ; ISLÁM; BEZPEČNÝ; MÉDIA; RIZIKA; STÁT
Slova s nejvyššími relativními četnostmi na pozicích za výrazem: „extrem*“	NEBEZPEČÍ; ČESKÝ; REPUBLIKA; RADIKÁLNÍ; STÁT; POLITICKÝ; ISLÁM; TVRDÝ; BEZPEČNÝ

Druhá tabulka reprezentuje kolokace plnovýznamových slov, které se v korpusu nejčastěji vyskytovaly u lemmat slova extremismus.

Tabulka 2: Bezprostřední kolokace slova „extremismus“. Zpracováno v software COOA.

Table 2: Direct collocation of word “extremism”. Processed via software COOA.

Kolokace s výrazem „extrem*“	ORGANIZACE; XENOFOB; ISLAMISTICKÝ; FUNDAMENTALISTICKÝ
------------------------------	---

Je tedy patrné, že Miloš Zeman o extremismu hovoří primárně ve spojení s islámským fundamentalismem a s tím, že jej projektuje jako bezpečnostní riziko.

Po představení celkového pohledu na analyzovaný korpus se nyní zaměřím na konkrétní specifikaci jednotlivých kódovacích kategorií, které se v korpusu ve vztahu k problematice politického extremismu objevovaly. S ohledem na výše řečené považuji za vhodné začít interpretací toho, jakým způsobem Zeman ve svých projevech a prohlášeních politický extremismus definuje. V první řadě se tedy zaměřím na to, jaké atributy fenoménu politického extremismu připisuje (kód „atributy“; celkem 19 výskytů).

Politický extremismus je pohledem analyzovaného aktéra „založen na rasové nenávisti, ale také na víře v jedinou poznanou pravdu, v odmítání plurality názorů, který [navléká] občany do fyzické i názorové uniformity a který nenápadně ohrožuje naši společnost a těží někdy i z váhavosti demokratických politiků neschopných postavit se čelem některým aktuálním problémům“. Politický extremismus tak představuje anticivilizační tendence charakteristické tím, že se „snaží o zničení jiných civilizací. Takovou civilizaci jsme už měli několikrát v dějinách. Připomenu vám příklad z minulého století, příklad nacismu, který se nejprve snažil zničit Židy, potom Slovanů a postupně další a další“. Ve vztahu ke vnímání extremistických postojů jako anticivilizačních připojuje Miloš Zeman další atribut – extremismus představuje riziko pro demokracii jakožto formu normativního uspořádání společnosti: „[...] je možné vést dialog s těmi, kteří mají rádi různá jídla, ale není možné diskutovat s nacismem, není možné vést diskusi s Islámským státem, není možné diskutovat s těmi, kdo chtějí jako sociální rakovina zničit existující civilizace.“ Z celkové argumentační logiky lze vysledovat dva hlavní konkrétní nositele výše uvedených negativních společenských tendencí. Jedná se o Islámský stát³ (resp. islámský fundamentalismus obecně) a o neonacisty.

Ve vztahu k prvnímu aktérovi jakožto nositeli atributů extremismu Miloš Zeman dále rozvíjí metaforu sociální rakoviny, když hovoří o tom, že „Islámský stát je tedy něco jako rakovina. Ale nejde jen o nádor. Mnoho rakovin mívá metastázy, které jsou daleko nebezpečnější než nádor sám. A proto můžeme pozorovat šíření radikalismu, terorismu a fanatismu; a musíme se zeptat: Jak dlouho budeme čekat? Jak dlouho budeme jen kondolovat? Jak dlouho budeme pouze vyjadřovat svou solidaritu?“. Druhým konkrétním nositelem extremistických atributů jsou pohrobci nacismu jakožto „ideologie [založené] na představě rasové nadřazenosti a také rasové nenávisti, konkrétně antisemitismu“. Miloš Zeman se v tomto kontextu vymezuje vůči Dělnické straně sociální spravedlnosti, kdy hovoří o tom, že odsoudil „jako neonacistickou Dělnickou stranu sociální spravedlnosti. Pan Vandas na to reagoval udiveně, říkal: ‚Jak to, vždyť já mám stejný názor na migraci jako pan prezident.‘ Jenomže moje kritika pana Vandase a jeho strany směřovala k tomu, že on podpořil pana Kotlebu ve slovenských parlamentních volbách, a pan Kotleba, jak dobře víte, vede neonacistickou stranu na Slovensku a Němci mají takové hezké přísloví, ‚spolu chycení, spolu pověšení‘“. Dělnickou stranu sociální spravedlnosti „označil za neonacistickou nikoli kvůli jejím postojům vůči migrační krizi, jak si myslí pan Vandas, ale kvůli jejímu sbratření se s Kotlebovou neonacistickou stranou na Slovensku. Nu a ten, kdo spolupracuje s neonacisty, je podle mého názoru sám

³Název teroristické organizace, nikoli státní entity.

neonacista“. Oba dva tyto hlavní nositele extremistických atributů je třeba dle Zemana vystavovat kritice. Ve vztahu k tomuto (a svému veřejnému vystoupení s performerem xenofobie Martinem Konvičkou v roce 2015) se Zeman snažil vystavět následující diskurzivní linii: „*Myslím si, že každý má právo kritizovat jakékoli náboženství, a pokud kritika islámu nezachází do extrémních poloh – a já se teprve nedávno od redaktorů Blesku dozvěděl o masakostní moučce a koncentračních táborech, což jsou bezesporu extrémní a nepřijatelné polohy – má právo na existenci.*“

Poslední diskurzivně produkováný atribut extremismu byl úzce spjat s tématem migrace, resp. v jejím polarizačním působení na společnost, kdy Miloš Zeman hovořil o tom, že „*nebezpečí rozdělování společnosti spíše vidím v riziku nálepkování, to jest, že každý, kdo má obavy z oné migrační vlny, zejména z islámských zemí, může být označován za xenofoba, rasistu nebo dokonce fašistu. A to je přesně to, kde vidím ono prohlubování příkopu mezi v tomto případě většinovou společností a lidmi, kteří se pokládají za určitou elitu.*“. Problematika migrace také představuje téma spadající do atributů politického extremismu proto, že poškozují zažitý stranický systém, resp. vede k jeho tematické erozi. „*Přátelé, my jsme si nechali pravici, a někdy i extrémní pravici, ukrást téma, které patřilo v její historii sociální demokracii, a to je téma ,obrana národních zájmů a obrana evropských hodnot.*“ *A tváříme se, jako lidé, kteří zapomněli na svoji minulost.*“ V kontextu tohoto se ale jeví zvláštní, že u některých pravicových stran tato skutečnost prezidentovi nevádí, ale naopak tohoto využívá jako nástroje k symbolickému vyjádření své podpory svým politickým spojencům/útok na oponenta: „*A pokud máte na mysli třeba hnutí ANO, tak to rozhodně není extremistické, a že se vyslovuje ústy Andreje Babiše proti migraci, je mně sympatické. Prál bych si, aby stejně tak razantní byla i sociální demokracie, z jejichž ministrů to zatím říká pouze Milan Chovanec, a naopak jeho opakem je Jiří Dienstbier.*“ Výrokovou logiku obsaženou v kódovací struktuře atributů extremismu je shrnuto níže.

Tabulka 3: Shrnutí kategorie „atributy“.

Table 3: Summary of category “Attributes”.

Atributy politického extremismu	ANTICIVILIZACE; ANTIDEMOKRACIE; ROZDĚLUJE SPOLEČNOST
Nositelé politického extremismu	ISLÁMSKÝ RADIKALISMUS; NEONACIS- MUS

Druhou kategorií, kterou jsem na základě ruční selekce vytvořil, je diskurzivní konstrukce politického extremismu jakožto referenčního bodu (kód „referenční bod“; celkem 23 výskytů), vůči kterému se Miloš Zeman vymezuje a konstruuje tak svůj obraz coby bojovníka proti tomuto negativnímu fenoménu. V této části se tedy zaměřím na to, jak konkrétně Miloš Zeman vykresluje fenomén politického extremismu jako referenční bod svého (respektive společensky akceptovatelného a žádoucího) jednání. V této argumentační linii rozvíjí Zeman argumentaci vztahenou ke dvěma hlavním nositelům extremistických atributů – k neonacismu a Islámskému státu (resp. islámskému fundamentalismu obecně). První z referenčních bodů chápe Miloš Zeman v tom kontextu, že po „*ulicích některých našich*

měst se houfují tlupy holých lebek, vyřvávajících hesla nápadně podobná heslům nacistických. Ano, je to jenom zárodek, ale takto začínal i sám německý nacismus.“ „Je jedno heslo, nad kterým bych se rád zastavil. Zdánilivě nevinně znějící heslo Čechy Čechům. Já ale v pozadí tohoto hesla slyším nacistický výkřik ‚Judens raus!‘.“ Konkrétně označeným referenčním bodem v této argumentační linii byla opět Dělnická strana sociální spravedlnosti, protože „kvůli tomu, že se spojuje se slovenskými neonacisty, je nebezpečím pro Českou republiku“.

Reminiscence nacismu Zeman diskurzivně vyzdvihl i na mezinárodní rovinu a v tomto kontextu jej využíval i k dalšímu způsobu zvyšování svého symbolického kapitálu. Jednak, když jej propojil s tzv. kauzou Michaláková⁴ následujícím způsobem: „Víte co to byl Lebensborn? Nevíte. To bylo nacistické zařízení, kde byly vychovávány árijské děti. No a ty dva kluci Michalákoví jsou vlastně v zařízení, pěstounském zařízení, které se podobá Lebensbornu tím, že jejich matka se s nimi může setkávat pouze dvakrát ročně 15 minut, nesmí s nimi mluvit česky a ty děti jsou tedy jiným slovem odnárodňovány. Takže Lebensborn, který vychovává mladé Nory.“ Jednak tím, že (v duchu své náklonnosti ke Kremlu) hovořil o situaci na Ukrajině v kontextu, že protesty byly organizovány „naprosto stejně, jako byly nacistické pochodňové průvody, opakují, událo se to prvního ledna 2015. No, a tak jsem si říkal, že s tou Ukrajinou je něco špatně, a něco špatně je i s Evropskou unií, které proti tomu neprotestovala“. „Jen ať na Ukrajině existují proruské a proevropské politické strany, avšak ti, pro něž je vzorem Stepan Bandera a další podobní vůdčové, řekněme, podle mého názoru to nejsou síly demokratické.“ Na první referenční bod Zeman navazuje s konstrukcí bodu druhého, když hovoří o tom, že se rýsuje „nový nepřítel, mezinárodní terorismus založený na nenávislné ideologii svým způsobem velmi podobné ideologii nacistického Německa“. S tímto extremistickým nepřítelem je podle něj západní civilizace ve válce. Ta „je již v plném proudu, a není ‚studená‘ [...], ale skutečně ‚horká‘. Je to bitva s Islámským státem. Vede se s použitím moderních zbraní včetně dronů, vesmírné špionáže atd. A rozsah této války před našima očima nabývá, proto spolu s Islámským státem se na frontu derou další extremistické organizace, jako je například Boko Haram a další. Řekl bych, že se jedná o náboženskou válku. Něco podobného se stalo v Evropě ve středověku, kdy došlo ke střetu mezi katolíky a protestanty. Nyní je to konfrontace militantního islámu se zbytkem světa“. Islámský terorismus jakožto druhý referenční bod a hlavní nositel extremistických atributů tak představuje zdroj nebezpečí, „který to ostatně sám veřejně vyhláší, buď zavraždit, nebo udělat otroky ze všech lidí, kteří nevyznávají jeho víru. A pozor, to není islám jako celek, to je radikální odnož islámu, protože muslimové, jak víte, bojují i mezi sebou, sunnitě s šíty“. Základní atributy demokratického normativního řádu tak jsou „ohroženy především islámem, zejména jeho radikální větví, která několikrát vyhlásila úmysl dobít Evropu a podržít ji své kul-

⁴Jedná se o medializovanou kauzu odebrání dětí české občance Michalákové norským úřadem. Tato kauza je vhodným příkladem konstruování morální paniky (srov. Cohen 2011a), kdy podle vyjádření několika českých expertů by naprosto stejně v daném kontextu jednaly i české úřady. Tato mediálně a politicky uměle vykonstruovaná kauza silně rezonovala v českém veřejném diskurzu, kdy byl postup Norska vykreslován jako naprosto nelegitimní. Negativní vyjádření se k tomuto problému pak zřejmě mělo zajistit získání levných politických bodů od velké části veřejnosti, která se k této kauze stavěla na základě svého doxa.

Tabulka 4: Shrnutí kategorie „referenční bod“.

Table 4: Summary of category "Reference point".

Islámský radikalismus	1/ NEPŘÍTEL S IDEOLOGIÍ PODOBNOU NACISMU 2/ VÁLEČNÝ STAV 3/ ZDROJ NEBEZPEČÍ
(Neo)nacismus	1/ STAVĚNÍ ANALOGIE MEZI NEONACISTICKÝMI SUBJEKTY (NAPŘ. DSSS) A NACISEMEM 2/ SLEDOVÁNÍ SPECIFICKÝCH ZEMANOVÝCH POLITICKÝCH CÍLŮ (NAPŘ. VYJADŘOVÁNÍ PRORUSKÝCH NÁZORŮ ODKAZEM NA PŘIPODOBŇOVÁNÍ PROTRUSKÝCH AKTÉRŮ K NACISTŮM; KAUKA MICHALÁKOVÁ)

tuře“. Níže přiložené schéma shrnuje základy výrokové logiky obsažené v kategorii „referenční bod“.

Poté, co jsem se věnoval charakteristice atributů, pomocí nichž vymezuje Miloš Zeman politický extremismus a jak jej vnímá jako nežádoucí fenomén ve vztahu k tomu, jak by sociální a politické formy jednání měly vypadat, považuji za logické navázat pasáží o důvodech vzniku a prosazování uvedeného fenoménu dle prezidenta Zemana (kód „příčiny“; celkem 19 výskytů). V následující části se tedy zaměřím na to, jakým způsobem konstruuje Miloš Zeman příčiny utváření a rozšiřování politicko-extremistických forem jednání. Příčiny extremismu na rovině domácí politiky primárně páruje Miloš Zeman s tematikou migrace. Podle něj se „zde objevila nová hrozba, a to je právě ta migrační krize, budu před ní varovat asi tak, jako varovala Cassandra před vtažením koně do bran Tróje, a udělám všechno pro to, aby si nejenom naše veřejnost, ale především naši politici, uvědomili, že čelí hrozbě, která snad s výjimkou nacistické okupace tady ještě nikdy nebyla“. V důsledku tohoto je nutné potlačit příčinu rozšiřování extremistických myšlenek napříč českou společností, protože „společnost je třeba chránit před extrémním radikalismem tím, že si rozhodující politické síly najdou cestu k veřejnosti, začnou sdílet její oprávněné obavy a nebudou se tvářit jako chytrá horáky, nám zatím nic nehrozí, ‚refugees welcome‘, jak říkal Petr Robejšek“. Dovětek pak představuje ironii, protože další příčinou růstu extremistických názorů, je podle Zemana lhostejnost z mezinárodní migrace, protože „člověk, který nemá obavy z migrační vlny, se tak trochu podobá člověku, který neměl obavy z nástupu nacismu v Německu“. Tuto argumentační logiku ještě prohlubuje tvrzením, že „těm, kdo chtějí stejně tak jako v minulosti ohrožovat Evropu nesnášenlivým fanatismem, at už jakéhokoliv druhu, se samozřejmě hodí, aby Evropa byla neozbrojená, a já zastávám názor, že už jsme zažili například nacistickou expanzi, kde největším spojencem nacistů byli pacifisté“.

Oproti lhostejným společenským skupinám pak ale na stejné rovině příčin nárůstu extremismu jsou ti, „kdo migrační krize zneužívají a kdo do naší spo-

lečnosti zanášejí neonacismus, protože pro demokratické strany je migrační krize bezesporu důležité téma a já sám patřím k těm, kdo mají velmi razantní názor nepouštět sem ilegální migranty, a nejsem v tom sám“. V zahraničním kontextu jsou příčiny extremismu konstruovány obdobně jako v kontextu českém s ještě větším kladením důrazu na problematiku islámského fundamentalismu (viz interpretace výše v textu). Shrnutí argumentace vedené v této kategorii vypadá následovně.

Tabulka 5: Shrnutí kategorie „příčiny“.
Table 5: Summary of category “Sources”.

Migrace	1/ PER SE 2/ NESCHOPNOST POLITIKŮ 3/ NEPŘIPRAVENOST BOJOVAT 4/ ŠTĚPENÍ SPOLEČNOSTI A NÁLEPKOVÁNÍ
---------	---

Po představení konstruování možných příčin politického extremismu se logicky nabízí přesunout se k tomu, jaké možné důsledky extremismu produkoval ve svých proslovech a prohlášeních analyzovaný aktér (kód „důsledky“; celkem 9 výskytů). Možné důsledky politického extremismu lze rozdělit do několika základních kategorií. První z nich spočívá v prohlubování společenské polarizace. Tu lze uvést tvrzením, že „rizikem je extrémizace, nebo pokud chcete, radikalizace populace, která je zatím ještě klidná a stabilní“ ale je nutné připustit, „že taková radikalizace a extrémizace je možná i dnes“. Polarizace společnosti jako jeden z možných důsledků extremismu je také zachytitelná ve výroku: „Je to mediální masáž týkající se migrační krize. Domnívám se, že je zapotřebí tolerance vůči odlišným názorům, že každý má právo ve svobodné společnosti tento názor vyjádřit, ale také že opačný názor nesmí být ve skutečně svobodné společnosti umlčován a označován různými nálepkami nebo dokonce nadávkami, jako je: ‚extremisté, xenofobové, islamofobové, rasisté nebo fašisté‘. Nálepka či nadávka není argument a prokazuje pouze myšlenkovou nedostatečnost těch, kdo ji vyslovují. Stejně tak argumentem není řev, a právě řev je projevem fašistů, právě řev je projevem stáda, které se zde [na Albertově v roce 2014; pozn. autor] sešlo minulý rok. Náš národ není xenofobní, v tomto národě, v této zemi, žije více než půl milionu cizinců a dokáží najít soužití s naší kulturou, jsou přijímáni přátelsky a nejsou s nimi žádné problémy, naopak naší společnosti prospívají. Ale jejich kultura je plně slučitelná s evropskými hodnotami. Není to kultura vrahů a není to kultura náboženské nenávisti.“

Dalším možným důsledkem extremismu je samozřejmě jeho nebezpečnost ve vztahu k demokracii (a bezpečnosti občanů jako takové). V tomto kontextu hovořil Zeman o extremismu takto: „chovat si kraji v koupelně a čekat až vyroste a zadusí vás, není příliš prozíravé“. Kromě hyperbolické predikce vyjádřil Zeman možné důsledky extremismu i jasněji: „Tak ve většině případů je to islamismus a někdy je to pravicový radikál [ve vztahu k páčání teroristických činů; pozn. autor]. Vy většinou vycházíte z analogie. Úsudek per analogiam je velice častý. A když máte několik islámských teroristických útoků a dojde k dalšímu útoku, tak

vycházejí z toho, že je více pravděpodobné, že je to pokračování této série, než že to bude útok, chcete-li, pravicového radikála.“ Ve vztahu k problematice terorismu (jakožto extrémní formy politického násilí; srov. Jürgensmeyer 2007) a islámského fundamentalismu dále jako možný dopad Zeman uvádí, že „i kdyby byl poražen Islámský stát, hrozí například nebezpečí, že Talibán opět ovládne Afghanistan, hrozí nebezpečí, že se islámské extremistické organizace zmocní i dalších zemí“. Struktura výrokové logiky ve vztahu k důsledkům politického extremismu je zachycena v tabulce níže.

Tabulka 6: Shrnutí kategorie „důsledky“.
Table 6: Summary of category “Consequences”.

Důsledek extremismu ve formě islámského radikalismu	1/ RADIKALIZACE A EXTREMIZACE SPOLEČNOSTI 2/ DESTRUKCE NORMATIVNÍHO ŘÁDU 3/ NEBEZPEČNOST 4/ TERITORIÁLNÍ EXPANZE
---	---

V logické následnosti po předchozích kategoriích následuje interpretace toho, jakými způsoby konstruoval Zeman možnosti řešení problematiky politického extremismu (kód „řešení“; celkem 29 výskytů). Tuto kategorii lze rozdělit do dvou hlavních argumentačních linií. V první hovořil analyzovaný aktér o možnostech řešení domácího politického extremismu ve formě neonacismu, ve druhé pak o politickém extremismu v zahraničí ve formě islámského fundamentalismu a extremismu napojeného na Ukrajinskou krizi. Do první kategorie tak spadaly výroky typu: „je zapotřebí daleko razantnější postup vůči jakýmkoliv projevům neonacismu. Ať už jsou to demonstrace či takzvané koncerty, které ve skutečnosti koncerty nejsou, protože se tam vyřvávají doslova nacistická hesla, a tak dále. Myslím si, že je potřeba nedat jim pokoj“. „Takže lze říci, že jsem reagoval s předstihem, že se domnívám, že proti těmto neonacistickým bojůvkám je zapotřebí daleko intenzivnější represivní postih.“ Základní strategií ve vztahu k neonacistické podobě politického extremismu je tedy represivní postup. „Čili jediná cesta je cesta aktivní represe. To znamená rozbít v samém začátku jejich demonstrace, jejich pseudokoncerty, kde se hajluje, konfiskovat krámký, kde se prodávají nacistické odznaky a tak dál a tak dál. To je podle mého názoru účinná cesta.“ Od domácího extremismu se můžeme přesunout k extremismu v zahraničí, jehož možné dopady na českou společnost lze podle Zemana řešit následovně: „Jediný způsob, jak se bránit politickému extremismu, je říkat otevřeně pravdu a nebát se této pravdy. Pokud budete politicky korektní a budete tvrdit, že žádná migrační vlna neexistuje, nebo že ji můžete vyřešit nějakým snadným způsobem, tak budete lidem lhát. A tato lež se pak projeví tím, že se objeví nějaký radikál a využije lhaní politiků ve svůj prospěch.“ „[S]polečnost je třeba chránit před extrémním radikalismem tím, že si rozhodující politické síly najdou cestu k veřejnosti, začnou sdílet její oprávněné obavy a nebudou se tvářit jako chytrá horákyňe.“ Zdroje řešení islámského fundamentalismu jsou Zemanem konstruovány následovně. Primárně se jedná také o represivní strategie (jím označované jako boj) vztažené ke zdrojům fundamentalismu: „To, že za svobodu se

musí bojovat, si uvědomujeme i dnes, v době, kdy vzniká nové nebezpečí, nebezpečí radikálního islamismu.“ Tento boj proti fundamentalismu by ale neměl být sólovou akcí, nýbrž by měl vycházet z širší koalice. Tento postoj vhodně ilustruje tvrzení, že „*nám hrozí nebezpečí radikálního islámského terorismu, že proti tomuto terorismu nemůžeme bojovat unilaterálními akcemi a plošnou okupací území, jako byla například americká okupace Iráku, ale akcemi pod záštitou Rady bezpečnosti OSB a akcemi, které budou využívat soudobé zbrojní techniky a eliminovat jednotlivé teroristické základny“*. „*[B]ojovat proti těmto extrémistům je možné jak na půdě Sýrie, tak na půdě Iráku.“*

Jedním z navrhovaných řešení je tedy přímý boj s reprezentanty islámského fundamentalismu, který Miloš Zeman opakovaně zdůrazňuje: „*Víte, že už několik let vyzývám k válce proti radikálnímu islamismu. Víte, že ta válka nemá být válka slov, ale válka činů. A válka činů konkrétně znamená, a to jsem říkal nedávno ve Varšavě na summitu NATO, k čemu je nám dobré NATO, když nedokáže ozbrojenou silou zasáhnout na jihu Evropy v boji proti Islámskému státu?“* Druhým způsobem řešení této problematiky je důsledná práce při selekci migrantů a případná deportace takových elementů, které by v domácím prostředí mohly sloužit jako zdroj islámského fundamentalismu. Tato strategie je patrná jednak v postoji Zemana k diskutovaným kvótám na příjem uprchlíků ze strany Evropské unie. V tomto kontextu hovořil o tom, že „*nás Evropská unie nutí, abychom přijali takzvané kvóty uprchlíků, a česká vláda dosti opodstatněně namítá, že přijmout několik desítek tisíc například syrských uprchlíků by znamenalo riziko, že s nimi se sem dostanou i džihádisté a poměrně klidná muslimská česká komunita se začne radikalizovat. Ale na druhé straně musíme mít pochopení pro tento požadavek Evropské unie. A to pochopení vyjádřit například tím způsobem, že poskytneme solidární pomoc v zemích, kde se ti uprchlíci nacházejí. [...] Pořád je to lepší, než mít uprchlíky na svém vlastním území“*. „*Neříkám, že máme odmítat imigranty, říkám, že máme odmítat za ‚A‘ nelegální imigranty, za ‚B‘ islámské imigranty. Zatímco pan premiér se domnívá, že bychom je sice neměli přijímat na základě povinných kvót, ale na základě dobrovolnosti. Což je, upřímně řečeno, totéž. V extrémním případě by se dokonce mohlo stát, že bychom jich přijali více, než nám ukládají povinné kvóty.“* Pokud už se na území ČR náhodou vyskytne zdroj islámského fundamentalismu, je podle Zemana třeba přistoupit k deportaci. „*Proč nedeportovat i radikální skupinky, které šíří terorismus a připravují teroristické akce, nebo svou nenávistnou propagandou vlastně teroristickou psychózu vyzývají?“* „*Já se domnívám, že podobně jako Británie před lety vyhostila radikální imámy, tak v případě lidí podezřelých z organizace teroristických akcí má každá země právo je vyhostit.“*

Třetí kategorií řešení pak byla konstrukce řešení extremismu navázaného na současnou Ukrajinou krizi. V kontextu Ukrajiny a extremismu hovořil Zeman o tom, že „*národ je rozerván občanskou válkou. A za takových podmínek se všichni na všech stranách radikalizují, všichni mluví o nepřátelích, ne o partnerech. Musíme dosáhnout takového stavu a zdůrazňují, jednání v Minsku začátkem tohoto stavu byla, kdy se Váš nepřítel stává Vaším partnerem. Možná oponentem. Avšak ne oponentem ozbrojeným, ale oponentem, jenž zastává jiné názory, než jsou ty Vaše“*.

Tabulka 7: Shrnutí kategorie „řešení“.

Table 7: Summary of category “Solution”.

(Neo)nacismus	REPRESE
Islámský fundamentalismus	1/ REPRESE 2/ BOJ/VÁLKA 3/ MULTILATERÁLNÍ AKCE 4/ SELEKCE MIGRANTŮ 5/ DEPORTACE
Extremismus na Ukrajině	DIALOG

Níže přiložená tabulka zachycuje hlavní argumentační linie v konstrukci řešení fenoménu extremismu.

Od způsobů řešení projektovaných Zemanem se můžeme přesunout k jedné ze dvou nejfrekventovanějších kategorií, konkrétně k tomu, jakým způsobem vztahoval atributy extremistického jednání k projevům popisovaného fenoménu v zahraničním kontextu (kód „extremismus v zahraničí“; celkem 55 výskytů). Z výše uvedeného je patrné, na jaké aktéry asi Miloš Zeman v této kategorii cílí. V datovém korpusu je možné identifikovat dva hlavní projevy extremismu v zahraničním kontextu – konkrétně se jedná o situaci na Ukrajině a o problematiku extremismu vycházejícího z radikálního islámu. O extremismu v kontextu Ukrajiny hovoří Zeman v tom smyslu, že Ukrajíně „by prospělo, kdyby se zbavila fašistických extrémistů a kdyby se Ukrajina federalizovala“. Jako jednoho z aktérů nesoucí atributy extremismu označuje Pravý sektor, o kterém „někteří pozorovatelé říkají, že je to přinejmenším polofašistická politická strana“. Dále se jedná o skupiny, které označuje jako banderovce a hovoří o tom, že „existence, jak banderovců, tak Pravého sektoru, což se často prolíná, je určitou provokací pro demokracii na Ukrajině, protože bychom neměli podporovat neofašistické politické síly“. Řešením této situace z konstruovaným extremismem na Ukrajině je to, že „Ukrajina se musí chránit sama před sebou. Včetně nacionalistů a fašistů, kteří tam nesporně existují. Já nechci jejich význam přeceňovat, ale nezapomeňte, že například bývalý prezident Juščenko poslední den své funkce označil Stepana Banderu za národního hrdinu, že ve Lvově je Banderův památník, že na Majdanu visí velký obraz Stepana Bandery“. „Prezident Porošenko projevil snahu urovnat mírovým způsobem, ale nelze zakrývat, že je pod určitým tlakem extrémistických sil, tedy pod tlakem Majdanu, který zdaleka není jenom shlukem demokratických demonstrantů, ale je i rejdištěm banderovských sil, což mimo jiné dokazuje velký Banderův portrét právě na Majdanu.“ Situaci na Ukrajině tak lze uzavřít tím, že „[n]árod je rozerván občanskou válkou. A za takových podmínek se všichni na všech stranách radikalizují, všichni mluví o nepřítelích, ne o partnerech. Musíme dosáhnout takového stavu a zdůrazňují, jednání v Minsku začátkem tohoto stavu byla, kdy se Váš nepřítel stává Vaším partnerem. Možná oponentem. Avšak ne oponentem ozbrojeným, ale oponentem, jenž zastává jiné názory, než jsou ty Vaše“.

Druhým nositelem atributů extremismu v zahraničí je pak radikální islám, o kterém Zeman hovořil v kontextu toho, že „Slováním, tak teď hrozí nebezpečí

ze strany islámského terorismu, který to ostatně sám veřejně vyhláší, buď zavraždit, nebo udělat otroky ze všech lidí, kteří nevyznávají jeho víru. A pozor, to není islám jako celek, to je radikální odnož islámu, protože muslimové, jak víte, bojují i mezi sebou, sunnitě s šíty“. „[E]xistují umírněné arabské země, jmenoval jsem Vám Jordánsko a emiráty, které jsem navštívil, a právě korunní princ emirátů mně říkal, že střežou organizace radikálního islámu usiluje o to, aby se celý muslimský svět ocitl pod nadvládou takzvaného Muslimského bratrstva. Marocký ministr zahraničí mně dokonce říkal, že Muslimské bratrstvo neusiluje jenom o to ovládnout islámský svět, ale celý svět, což mě poněkud překvapilo.“ Radikálně islamistické organizace „existují asi v pětatřiceti zemích světa“ a „zločiny páchají především islamistické radikální skupiny, a čím dříve budou tyto skupiny poraženy, tím lépe“.

Tabulka 8: Shrnutí kategorie „extremismus v zahraničí“.

Table 8: Summary of category “Abroad extremism”.

Extremismus na Ukrajině	PRAVÝ SEKTOR; „BANDEROVCI“
Radikální islám	ORGANIZACE VYCHÁZEJÍCÍ Z RADIKÁLNÍHO ISLÁMU

Předposlední kategorie úzce navazuje na předchozí, jelikož se zabývá extremismem, který Zeman konstruuje jako extremismus vycházející z náboženství (kód „náboženský extremismus“; celkem 55 výskytů). Do této kategorie Zeman zahrnoval pouze extremismus vycházející z radikálního islámu, což lze ilustrovat (kromě výše uvedeného v textu) následujícími výroky: „[J]eden ze článku statutu hnutí Hamás říká: ‚Zabij každého Žida, kterého uvidíš.‘ Chceme se opravdu tvářit, že toto je extrém? Chceme opravdu být politicky korektní a říkat, že všichni jsou hodní a jenom malá část extrémistů a fundamentalistů páchá tyto zločiny?“ „Já vím, že bych teď měl radostně vykřikovat, jak se splnilo mé dlouhodobé varování před islámským extrémismem, ale já nic takového neudělám, já Vám osobně položím jednu otázku, velmi prostou otázku. Pokud nevěříme tomu, že tyto akce dělají malé, vzájemně nespojené skupinky, které jsou okrajové a které nemají valný význam, tak nemá cenu pokračovat v diskuzi. Pokud budeme předpokládat, že se jedná o dobře organizovanou celosvětovou organizaci mezinárodního terorismu, a to já předpokládám.“ „Tvrším dlouhodobě, že tyto atributy [západní kulturní systém, pozn. autor] jsou ohroženy především islámem, zejména jeho radikální větví, která několikrát vyhlásila úmysl dobít Evropu a podržít ji své kultuře.“

Řešení této problematiky navázané na bezpečnostní hrozby nesené radikálním islamismem „skutečně spočívá v tom, že nebude existovat to, čemu říkáme islámský radikalismus“. Tuto kategorii lze uzavřít výrokem, který asi nejhodněji ilustruje propojení náboženství a extremismu v imaginaci Miloše Zemana: „[V]ražili nevinné civilisty a přitom volali Allahu akbar. To je bezesporu muslimské heslo a v tomto případě je to kultura vražd. Kultura náboženské nenávisti je kultura, která se vyskytuje všude tam, kde muslimové považují za nevěřící, ať už jsou to křesťané, ateisté, nebo příslušníci jiných vyznání, za lidi druhé kategorie. Za lidi, kteří – abych citoval posvátné muslimské texty – mají být buď vyhubeni, nebo mají

sloužit jako sluhové, nechci říci otroci. To je skutečně kultura náboženské nenávisti. Jiná náboženství takovou nenávistí vůči nevěřícím neopřívají.“

Tabulka 9: Shrnutí kategorie „Náboženský extremismus“.

Table 9: Summary of category “Religious extremism”.

Náboženský extremismus	(RADIKÁLNÍ) ISLAMISMUS
------------------------	------------------------

Poslední kategorie výroků Zemana ve vztahu k politickému extremismu se snaží zachytit, jakým způsobem využíval Zeman popisovaného fenoménu k diskreditaci svých (ne)politických oponentů tím, že jim přiřkl extremistické atributy (kód „delegitimizační nálepka“; celkem 21 výskytů). Jím produkované delegitimizační labely se týkaly primárně třech oblastí/aktérů, na které se snažil odkazem na extremistické atributy diskurzivně útočit, konkrétně se jednalo o kauzu s vylhaným odkazem na neexistující text Ferdinanda Peroutky⁵ a snahu o jeho delegitimizaci. Tuto rétorickou strategii lze ilustrovat výroky typu: „*Jiří Ovčáček samozřejmě publikoval řadu dalších Peroutkových článků, které v podstatě dokazují, řekněme, jeho podlehnutí nacistické ideologii.*“ „*Jsem rád, že se našel jeden z cenzurovaných článků Ferdinanda Peroutky, a položíme si otázku, proč demokratická a liberální první republika cenzurovala některé Peroutkovy články, které vykazovaly určité sympatie nebo pochopení pro nacistické Německo.*“ „*[V] období druhých republiky a protektorátu [se] Ferdinand Peroutka přiklonil bohužel k nacismu.*“

Kromě diskurzivního kopání do mrtvoly Ferdinanda Peroutky ve snaze ospravedlnit svůj lživý výrok⁶ využíval Zeman konstrukce extremismu i k útoku na své další názorové oponenty: „*[N]ebezpečí rozdělování společnosti vidím spíše v riziku nálepkování, tj., že každý kdo má obavy z oné migrační vlny, zejména z islámských zemí, může být označován za xenofoba, rasistu nebo dokonce fašistu. A to je přesně to, kde vidím ono prohlubování příkopu mezi v tomto případě většinou společností a lidmi, kteří se pokládají za určitou elitu.*“ Odkazování na určitou „elitu“, která je nositelem negativních jevů můžeme vnímat jako standardní populistickou rétoriku (srov. Alvares a Dahlgren 2016), ve které Zeman pokračoval hovorem o tom, že „*dnes se setkáváme s tím, že existuje nízkým nevolená pseudoelita, která své názory považuje za nadřazené názorům ostatních. Víte, uvedu vám extrémní příklad, který je tak trochu inspirován výrokem mého přítele senátora Kubery, který poněkud nezduřile označuje lidi tohoto typu jako ‚dobrosery‘. Já bych spíše použil elegantnějšího výroku, to jest pachatele dobra. Ten extrémní příklad spočívá v tom, že byl člověk, který absolvoval francouzské školy, pak se vrátil do své země a páchal tam*

⁵ Pro připomenutí – jedná se o kauzu, kdy Zeman v jednom ze svých projevů hovořil o tom, že Ferdinand Peroutka publikoval text s titulkem „Hitler je gentleman“ v časopise *Přítomnost*. Zeman argumentoval tím, že si nevybavuje, v jakém konkrétním čísle toto četl, ale že text byl umístěn vlevo dole. Proti tomu se ohradili historici a vnučka Ferdinanda Peroutky. Proběhl soud, který rozhodl o tom, že se prezident musí za tento výrok omluvit. V duchu Zemanem zastávaného pojetí politické kultury však k omluvě nedošlo, Zeman vypsál odměnu 100 000 Kč nálezcí údajného textu a jeho tiskový mluvčí a apologeta se ujal hledání (podle historiků, kteří určitě disponují větší kvalifikací než Zeman a Ovčáček v této oblasti, neexistujícího) Peroutkova textu.

⁶ Viz soudní proces ohledně této kauzy, který dospěl k tomu, že se Zeman má za své výroky omluvit.

dobro. Ten člověk se jmenoval Pol Pot, ta země se jmenovala Kambodža a výsledkem páchání dobra byly dva miliony mrtvých. Řeknete, a budete mít pravdu, že je to velmi extrémní případ“.

No a když už je řeč o tzv. dobroserech, tak nelze samozřejmě vynechat další kategorii společnosti, která, stojí názorově proti Zemanovi, a proto je jím často diskreditována (zde konkrétně paralelou k nacismu, stejně jako u Ferdinanda Peroutky) – tzv. pražskou kavárnu, která se podle Zemana „*fašizuje, abych byl přesný. Ale pražská kavárna je jenom asi tak jedno, možná dvě procenta české společnosti. A víte, že Vám řeknu, proč se fašizuje? Víte, kdo první strhl prezidentskou standartu ze střechy Pražského hradu? Němečtí fašisté 15. března 1939“.* Posledním aktérem, který je delegitimizován právě pomocí odkazů na nacismus – tedy za diskurzivního instrumentálního výkladu historie – je opět islám, což zachycuje výrok: „*Muslimská obec byla rozhodnutím prezidenta Beneše rozpuštěna jako nepřátelská vůči Československé republice, protože kolaborovala s nacisty.*“ Je tedy patrné, že v této kategorii výroků často používal Zeman strategii vztážení extremistických atributů na určitého aktéra, jehož názory/existence/neexistence jeho díla představují v Zemanově imaginaci něco negativního a jeho cíle lze tedy interpretovat v intencích snahy o delegitimizaci těchto aktérů.

Tabulka 10: Shrnutí kategorie „delegitimizační nálepka“.

Table 10: Summary of category “Delegitimation label”.

Delegitimizace pomocí diskurzivního propojení s nacismem	1/ MUSLIMOVĚ 2/ FERDINAND PEROUTKA 3/ NÁZOROVÍ ODPŮRCI (TZV. PRAŽSKÁ KAVÁRNA)
Delegitimizace pomocí odkazu na elitářství	NÁZOROVÍ ODPŮRCI (TZV. PRAŽSKÁ KAVÁRNA)

4. ZÁVĚREČNÁ DISKUZE

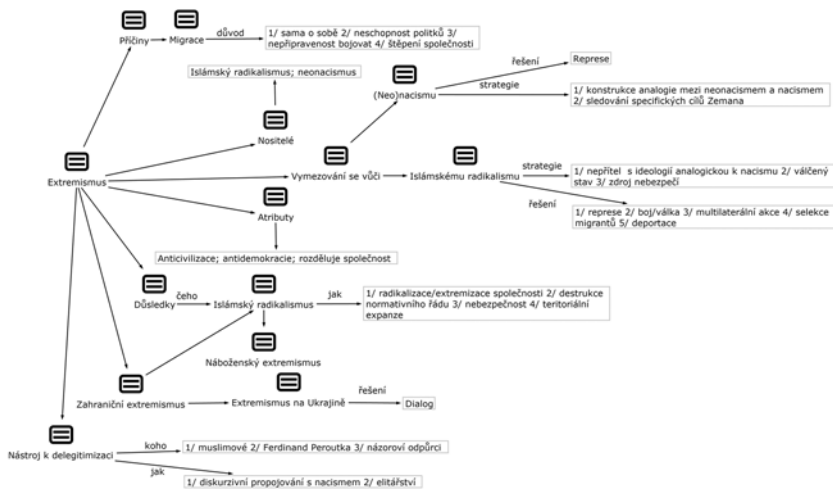
Z výše uvedeného je patrné, že význam politického extremismu konstruuje Miloš Zeman v několika kategoriích a přikládá mu specifické významy. Celková podoba argumentace ve vztahu k fenoménu extremismu je zachycena v přiloženém schématu.

Z celkového pohledu na analyzovaný datový korpus lze vyvodit několik dílčích závěrů. Extremismus je Milošem Zemanem definován jako antiteze k demokracii (srov. Mareš 2015), který je jedním ze zdrojů nebezpečí, proti nimž musí státní aparáty zasahovat (srov. Clark a Dear 1984). Kromě diskurzivní konstrukce potenciálních příčin, důsledků a způsobů řešení je také zajímavé sledovat to, jaké konkrétní aktéry označuje Zeman za nositele extremismu. Kromě ukrajinských protiruských sil, které Miloš Zeman v souladu se svým postavením hyperbolicky označitelným jako „trubadúr Kremlu“⁷ delegitimizuje odkazem na jejich extremistické založení a neonacismu jakožto esenciálního nositele politického extremismu

⁷Což vyústilo v jeho výstup v Radě Evropy, kdy hovořil o tom, že ruská anexe Krymu je hotová věc, a že by měla Ukrajina zažádat Rusko o kompenzace v podobě finanční náhrady nebo surovinových zdrojů.

Schéma 3: Celková struktura výroků ve vztahu k extremismu.

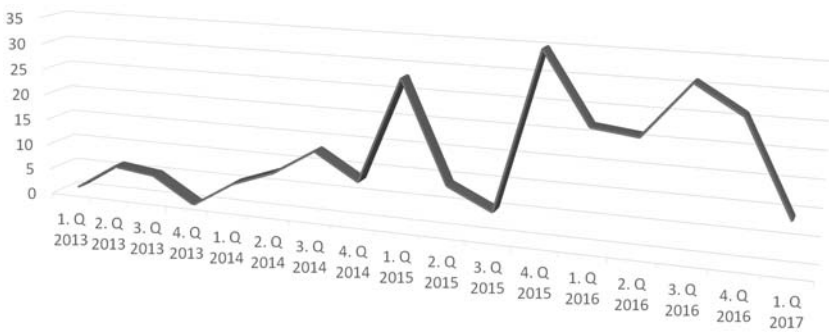
Diagram 3: Whole structure of discourse.

(srov. Smith 2003), hraje naprosto dominantní roli v konstrukci extremismu problematika islámského radikalismu. S odkazem na výše řečené a na bezpečnostní situaci v České republice se dá hovořit o tom, že Zeman v této souvislosti sahá k populistickým rétorickým strategiím (srov. Gauna 2017), jimiž u části veřejnosti produkuje morální paniku týkající se problematiky migrace a islámu (ať už v jeho radikální podobě nebo v obecném významu) (srov. Altheide 2009). Ve vztahu k extremismu je také možné poukázat na to, jakým způsobem Zeman využívá této kategorie k delegitimizaci jeho názorových oponentů. Konkrétně se jedná o to, jakým způsobem Miloš Zeman etiketoval (srov. Becker 1963) ve svých projevech osobu Ferdinanda Peroutky. Zde se jednalo o kauzu, kdy lživě přiřkl Peroutkovi jeho fascinaci nacistickým Německem, a i přes to, že jeho tým nedokázal dohledat text, kde se údajně vlevo dole Peroutka vyznává ze svého obdivu k nacismu, delegitimizoval Peroutku tím, jakým způsobem okolo jeho osoby účelově operacionalizoval problematiku extremismu. Jedním ze znaků extremismu je „*vykreslování nepřátel jako zlých a morálně špatných*“ (Cohen 1989, 263). Kromě tohoto způsobu reprezentace výše uvedených aktérů přistoupil Zeman ve svých delegitimizačních strategiích i na konstrukci konspiračních teorií typických pro politický extremismus (srov. Prooijen, Krouwel a Pollet 2015), kdy hovořil o tom, že ve společnosti existuje určitá pseudolita (jím a jeho ansámblem označovaná jako „pražská kavárna“), která polarizuje společnost.

Pokud zůstaneme u celkového pohledu na analyzovaný korpus, můžeme vypořádat, že o problematice extremismu hovořil Zeman v určitých vlnách – nejvíce v prvním a čtvrtém kvartálu roku 2015 a od konce roku 2015 se zmínky o extremismu vyskytovaly častěji, až do poklesu v prvním kvartálu 2017.

Graf 1: Čtvrtletní frekvence výskytu kódu „extremismus“ v analyzovaném korpusu.
Graph 1: Quarterly frequency of code “extremism” in whole corpus.

Problematiku extremismu a způsob, jakým o ní prezident Zeman hovořil, lze tedy interpretovat jako jeho specifickou diskurzivní strategií, která má za cíl portrétovat potenciálně nebezpečné fenomény jako projevy politického extremismu, což je zcela v souladu se standardním pojetím tohoto fenoménu na poli politické vědy (srov. Smith 2003). Co je ale zážející a pohybuje se na hraně (ne-li za hranou) standardních demokratických výroků je populistická konstrukce morální paniky a zejména delegitimizace názorových oponentů jejich diskurzivním připodobňováním k extremistickým projevům. Této strategie využívá Zeman standardně a v analyzovaném korpusu je tento trend patrný. Předkládaná studie tak analyzovala pouze výsek (vztah Zemana a extremismu) celkových rétorických strategií Miloše Zemana, ale pokud se oprostíme od kategorie extremismu, je možné konstatovat, že obdobným způsobem operacionalizuje Miloš Zeman i další fenomény (např. korupci, bezpečnost atd., srov. Naxera a Krčál 2017) a vyžívá jich jako diskurzivní sekeru⁸ se kterou se snaží stínat hlavy svým politickým oponentům, ať už živým nebo mrtvým.

POUŽITÉ ZDROJE

ALTHEIDE, David (2002): *Creating Fear: News and Construction of Crisis*. New York: Aldine de Gruyter.

ALTHEIDE, David (2009): Moral Panic: From Sociological Concept to Public Discourse. *Crime, Media, Culture*, roč 3, č. 1, s. 79–99.

ALVARES, Claudia a DAHLGREN, Peter (2016): Populism, Extremism and Media: Mapping an Uncertain Terrain. *European Journal of Communication*, roč. 31, č. 1, s. 46–57.

AUSTIN, John (2002): *Jak udělat něco slovy*. Praha: Filosofía.

BECKER, Howard (1963): *Outsiders*. New York: The Free Press.

⁸Spojení diskurzivní sekeru zde označuje takový způsob nakládání s labelem extremismu, kterým Miloš Zeman diskurzivně útočí na své (ne)politické oponenty a využívá tak fenomén politického extremismu jako zbraně, která mu umožňuje delegitimizovat jím vybrané aktéry.

- BOURDIEU, Pierre (2013): Chvála sociologie. *Sociologický časopis*, roč. 49, č. 1, s. 141–148.
- CLARK, Gordon, L. a DEAR, Michael (1984): *State Apparatus. Structures and Language of Legitimacy*. Boston: Allen & Unwin.
- COHEN, Carl (1989): Free Speech and Political Extremism: How Nasty Are We Free To Be? *Law & Philosophy*, roč. 7, č. 3, s. 263–279.
- COHEN, Stanley (2011a): *Folk Devils and Moral Panics. The Creation of the Mods and Rockers*. Oxon: Routledge.
- COHEN, Stanley (2011b): Whose Sede Were We On? The Undeclared Politics of Moral Panic Theory. *Crime, Media, Culture*, roč. 7, č. 3, s. 237–243.
- EDELMAN, Murray (1964): *The Symbolic Uses of Politics*. Chicago: University of Illinois Press.
- GAUNA, Anibal (2017): Explaining Populism Beyond Laclau. A Historical-comparative Assessment of On Populist Reason. *Thesis Eleven*, roč. 40, č. 1, s. 38–55.
- GOFFMAN, Erving (2003): *Stigma. Poznámky k problému zvládnutí narušené identity*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- CHIAPELLO, Eve a FAIRCLOUGH, Norman (2002): Understanding the New Management Ideology: A Transdisciplinary Contribution from Critical Discourse Analysis and New Sociology of Capitalism. *Discourse & Society*, roč. 13, č. 3, s. 185–208.
- JÜRGENSMEYER, M. (2007): *Teror v mysli boží: Globální vzestup náboženského násilí*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- MAREŠ, Miroslav (2015): „Znalci na extremismus“: Sociální vědy ve službách vnitřní bezpečnosti? *Sociální studia*, roč. 17, č. 2, s. 69–82.
- NAXERA, Vladimír a KRČÁL, Petr (2017): Vnímání (ne)bezpečnosti ze strany českého prezidenta Miloše Zemana. In: *11. ročník medzinárodnej vedeckej konferencie Bezpečné Slovensko a Európska únia 2017. Recenzovaný zborník príspevkov z konferencie*. Košice: VŠBM, s. 370–381.
- NOCIAR, Tomáš (2015): Politológ ako lekár, psychiater a ideologický štátny aparát: Kritický pohľad na problematické aspekty terminologie politickej krajnosti. *REXTER*, roč. 13, č. 1, s. 49–92.
- PROOIJEN, Jan-Willem, KROUWEL André a POLLET, Thomas (2015): Political Extremism Predicts Belief in Conspiracy Theories. *Social Psychological and Personality Science*, roč. 6, č. 5, s. 570–578.
- SMITH, Robert, B. (2003): Political Extremism – Left, Center and Right. *The American Sociologist*, roč. 17, č. 2, s. 70–80.

SUMMARY

This text focuses on the method in which Czech President Miloš Zeman constructs the content of the phenomenon of political extremism and how content created in such a way features into his rhetorical strategies. Selection of the topic of political extremism is based on the fact that Miloš Zeman described political extremism in his inaugural address as one of the three islands of negative deviation that he will take a stance against. The study also focuses on various connected topics. It primarily focuses on how Miloš Zeman defines political extremism, what his opinions are on its causes and consequences, and how political extremism should be combatted. It also focuses on Miloš Zeman's reasons for using the symbolic construction of political extremism to pursue his political goals. In relation (not only) to political extremism, Miloš Zeman's statements are of a performative speech act character, which he uses – in addition to (de)legitimization – to stigmatize (non-)political

actors (and forms of behavior), thus helping him to achieve his political goals. This text is anchored in the tradition of the critical social sciences, which are engaged and strive to point out potentially dangerous social elements and are methodologically conceived as a CAQDA dataset consisting of complete interviews, statements, speeches and other expressions made by Miloš Zeman in the first four years (from March 2013 to March 2017) of his first presidential period. All documents are taken from the official website of the President of the Czech Republic and the overall range of the dataset is 675,539 words. The dataset was processed using MAXQDA11+ software. Lemmas of words that relate to the phenomenon of political extremism (in the context of its delimitation as the second island of deviation in the eyes of Miloš Zeman) formed the subject of the search. After manually cleaning the results, I have identified and processed 230 segments, i.e. the results of keyword searches that I divided into several subcategories that follow the rhetorical logic of the analyzed actor. This is also related to the fact that the size of the data corpus allows us to study the contexts in which the actor operationalizes the concept of political extremism and what purposes he has for talking about it and making use of it. Miloš Zeman defines extremism as the antithesis of democracy and as a source of danger that state apparatuses must fight against. In addition to the discourse construction of the potential causes, consequences and types of solutions, it is also interesting to follow the specific actors that Zeman labels as the "vehicles of extremism". In addition to Ukrainian anti-Russian forces delegitimized by Miloš Zeman in accordance with his position as (hyperbolically speaking) the "troubadour of the Kremlin" by referring to their extremist background and neo-Nazism as the essential vehicle of political extremism, the issue of Islamic radicalism plays a wholly dominant role in the construction of extremism. In terms of the security situation in the Czech Republic, it can be said in this context that Zeman is using populist rhetoric strategies that in some public groups produce moral panic in terms of issues of migration and Islam (either in its radical form or in the general sense of the term). Regarding extremism, it is also possible to point out how Zeman uses this category to delegitimize his ideological opponents by discursively likening them to manifestations of extremism. Zeman commonly uses this strategy and this trend is evident in the analyzed corpus.